

О.В. ЗАМУЛА, С.В. БЕДНАРСЬКА

ЧИ МАЄ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ?

У статті досліджується вплив економіки України на туристичний бізнес в сучасних умовах. Приділяється увага працям багатьох українських вчених в дослідженні розвитку туристичного ринку. Виділено тенденції розвитку національного ринку туристичних послуг. Проведен аналіз туристичної індустрії як єдиної економіко-технологічної системи формування й реалізації туристичного продукту з метою задоволення попиту на туристичні послуги. Наведено рейтинг країн лідерів, де туризм є одним з основних джерел прибутку країни. Вказуються показники структури туристичних потоків України за 2016 рік. Висвітлюються проблеми розвитку та територіальної організації індустрії. Викладено погляди на характеристику чинників, які впливають на функціонування та розвиток туризму в Україні. Розглянуто ряд першочергових завдань, які потрібно вирішити на державному рівні, щоб туристична індустрія України як в цілому в державі, так і в окремих регіонах посіла провідне місце в економічному зростанні. Визначено рекомендації підвищення туристичної привабливості і обґрунтовано найближчі перспективи розвитку у контексті інтеграції в міжнародний ринок.

Ключові слова: туризм, туристична діяльність, туристичний бізнес, світовий туризм, ринок туристичних послуг, споживач, туристична привабливість.

В статье исследуется влияние экономики Украины на туристический бизнес в современных условиях. Уделяется внимание работам многих украинских ученых в исследовании развития туристического рынка. Выделены тенденции развития национального рынка туристических услуг. Проведен анализ туристической индустрии как единой экономико-технологической системы формирования и реализации туристического продукта с целью удовлетворения спроса на туристические услуги. Приведен рейтинг стран лидеров, где туризм является одним из основных источников дохода страны. Указываются показатели структуры туристических потоков Украины за 2016 год. Освещаются проблемы развития и территориальной организации индустрии. Изложены взгляды на характеристику факторов, влияющих на функционирование и развитие туризма в Украине. Рассмотрен ряд первоочередных задач, которые нужно решить на государственном уровне, чтобы туристическая индустрия Украины как в целом в государстве, так и в отдельных регионах заняла ведущее место в экономическом росте. Определены рекомендации по повышению туристической привлекательности Украины и обоснованно ближайшие перспективы развития в контексте интеграции в международный рынок.

Ключевые слова: туризм, туристическая деятельность, туристический бизнес, мировой туризм, рынок туристических услуг, потребитель, туристическая привлекательность.

The article investigates the influence of Ukrainian economy on the tourism business in modern conditions. Attention is paid to the works of many Ukrainian scientists in the study of the development of the tourist market. The trends of development of the national market of tourist services are highlighted. An analysis of the tourism industry as a single economic and technological system for the formation and realization of a tourism product in order to meet the demand for tourist services. The rating of the leaders of the countries, where tourism is one of the main sources of the country's income, is given. Indicators of the structure of tourist streams of Ukraine for 2016 are indicated. The problems of development and territorial organization of the industry are covered. The views on the characteristics of factors influencing the functioning and development of tourism in Ukraine are presented. Considered a number of priority tasks that need to be solved at the state level so that the tourist industry of Ukraine as a whole in the state as well as in separate regions occupy a leading place in economic growth. The recommendations of increasing the tourist attractiveness of Ukraine are determined and the upcoming prospects of development in the context of integration into the international market are substantiated.

Keywords: tourism, tourist activity, tourist business, world tourism, market of tourist services, consumer, tourist attraction.

Постановка проблеми. Світовий туризм характеризується високими темпами розвитку і потребує значних капіталовкладень та експертного підходу. Але за умови грамотного планування та ефективної реалізації проєктів туристичний бізнес є надзвичайно прибутковим. Україна визнає туризм одним із пріоритетних напрямків розвитку національної культури та економіки країни. Цей ринок на сьогодні є доволі перспективним і тому багато підприємців, починаючи свій бізнес в цій сфері, спираються саме на це. Але з огляду на останні політичні події в Україні туристичний бізнес зазнає кризи. Військові конфлікти негативно вплинули на авіаперевезення. Через курсові коливання і спад пасажиропотоку авіакомпанії скоротили кількість авіарейсів. На фоні нестабільності українці почали відкладати поїздки, пересідати з літаків на поїзди чи автомобілі, подорожувати в найближчі країни або замість закордонного туризму відпочивати в межах країни. Зважаючи на ці обставини та враховуючи бурхливий розвиток світового туризму, закономірно постає питання про роль України на світовому ринку туристичних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку ринку туристичних послуг

України присвячено праці багатьох вчених. Інтерес становить праця Л. Г. Агахонової про визначення оптимальних цін на туристичні послуги, їх подальший продаж й отримання бажанного прибутку [1; с. 3].

Менеджери 1990-х рр. були вимушені вчитися на власних помилках і «винаходити велосипед», навпаки шукаючи оптимальні рішення. Менеджмент туризму, як і всієї сфери послуг, потребує системних знань, розуміння туризму як частини складного соціально-економічного механізму. Навчальний курс Л. М. Устименка і І. Ю. Афанасьєвої «Історія туризму» є ефективним інструментом пізнання закономірностей туристичної галузі [2; с. 3].

Робота Л. П. Дядечко спрямована на вивчення туризму не з техніко-технологічного боку, а як відносин людей у процесі формування, розподілу, реалізації та споживання туристичних послуг на всіх ієрархічних і структурних рівнях сфери туристичної діяльності з метою задоволення потреб населення та отримання економічного й соціального ефекту [3; с. 3].

Український вчений, доктор економічних наук, професор В. Ф. Кифяк розкриває основні поняття теорії та практики організації туристичної діяльності України, можливості розвитку туризму та

© О. В. Замула, С. В. Беднарська, 2017

перспективи використання інфраструктури туризму. Особливу увагу він звертає на функціонування туристичного підприємства в умовах ринкової економіки, розкриває сутність фінансового забезпечення, ціноутворення, формування та реклами туристичного продукту [4; с. 3].

Український соціогеограф О. О. Любінцева зробила великий внесок в вирішення проблем економіки туризму. Її праці присвячені дослідженню геопросторових аспектів розвитку національного ринку туристичних послуг та його територіальної організації. Всі проблеми автором висвітлюються на тлі світогосподарських процесів, притаманних індустрії туризму на етапі глобалізації [5; с. 3].

У монографії Т. І. Ткаченка розкрито стратегічні орієнтири сталого розвитку суб'єктів господарювання у сфері туризму та відповідний інструментарій формування стратегій з урахуванням реалій сучасного стану туристичного бізнесу в Україні [6; с. 4].

У цих працях висвітлюються низка аспектів формування, функціонування та розвитку туристичних послуг в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою данного дослідження є аналіз сучасного стану туристичного ринку України і перспектив його розвитку.

Результати дослідження. Поняття «туризм» визначається в законі України «Про туризм» як тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-

ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування (стаття 1) [16]. Вихідним моментом створення й розвитку економічної системи сучасної сфери туризму є задоволення туристичних потреб, що лежать в основі попиту на туристичні послуги. Задоволення цього попиту здійснюється через систему пропозицій туристичного продукту на ринку. Туристичний бізнес виступає єдиною економіко-технологічною системою формування й реалізації туристичного продукту з метою задоволення попиту на туристичні послуги [3 с. 7].

Світовий туризм характеризується високими темпами розвитку, зростанням його ролі в економіках окремих країн і регіонів. Ще в 1996 р. за валютними надходженнями туризм обійшов експорт нафтопродуктів, телекомунікаційного устаткування, автомобілебудування і всіх інших видів послуг [3;с.10].

За даними Всесвітньої туристичної організації UNWTO [13] на туризм припадає 12% загальносвітового національного продукту, 7% світових інвестицій, 5% податкових надходжень. Лідерами чисельності туристів, що виїжджають за кордон, в 2016 році стали Китай, США і Велика Британія. В якості туристичних напрямків найбільше зростання продемонстрували країни Європи, Азії та Тихоокеанського регіону на рис. 1 [13].

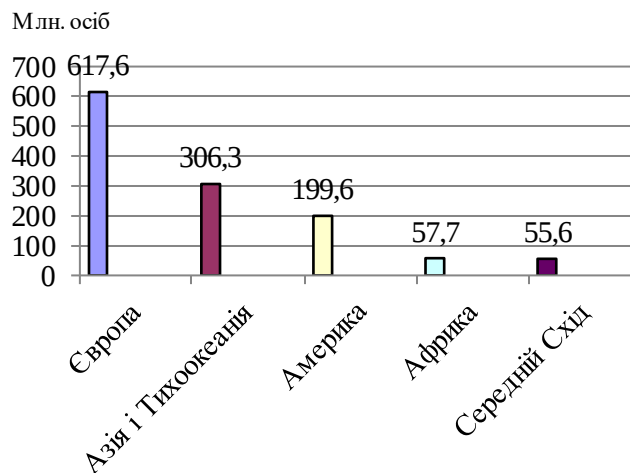

Рисунок 1 – Міжнародні туристичні прибуття за регіонами за 2016 рік

Світовий туризм має стійку динаміку розвитку, з кожним роком подорожуючих стає все більше. До чинників, які спричинили динамічний розвиток світового туризму можна віднести [14]:

- зростання доходів населення;
- розвиток інформаційних технологій та сучасних засобів комунікації;
- зменшення середньої тривалості робочого часу та збільшення вільного часу;
- розвиток транспорту, транспортних мереж та інфраструктури;

- вагомі зрушення у структурі матеріальних і духовних цінностей.

Розвиток туризму спостерігається в країнах зі сприятливою внутрішньою і зовнішньою політикою, стійким економічним розвитком, високим рівнем культури та соціальною підтримкою громадян [4 с. 6]. Існує рейтинг країн лідерів з приймання іноземних туристів (рис. 2) [13], саме в цих країнах туристичний бізнес є одним з основних джерел прибутку.

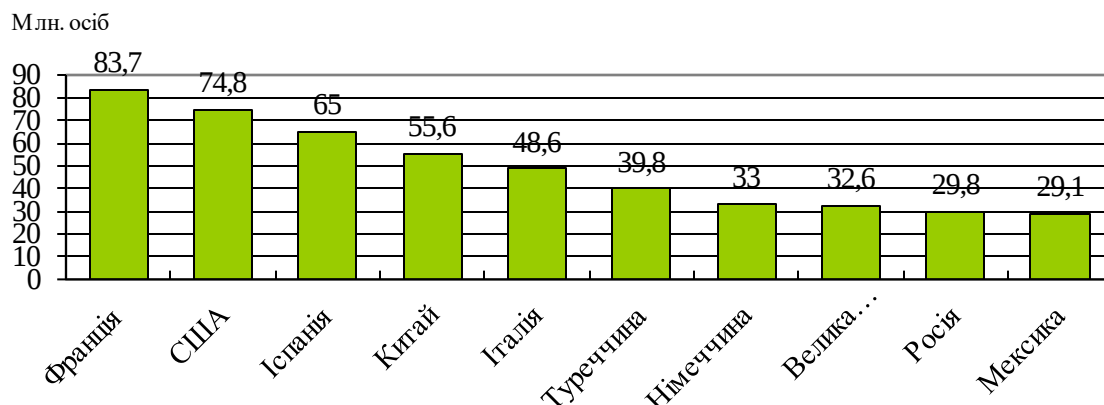

Рисунок 2 – Рейтинг країн лідерів з приймання іноземних туристів за 2016

Кількість іноземних туристів, що відвідали Україну у 2016 році (13,3 млн.), зменшилось порівняно з 2013 роком (24,6 млн.) на 45%. Показники

структури туристичних потоків України за період з 2013 до 2016 року наведено на рис. 3[8].

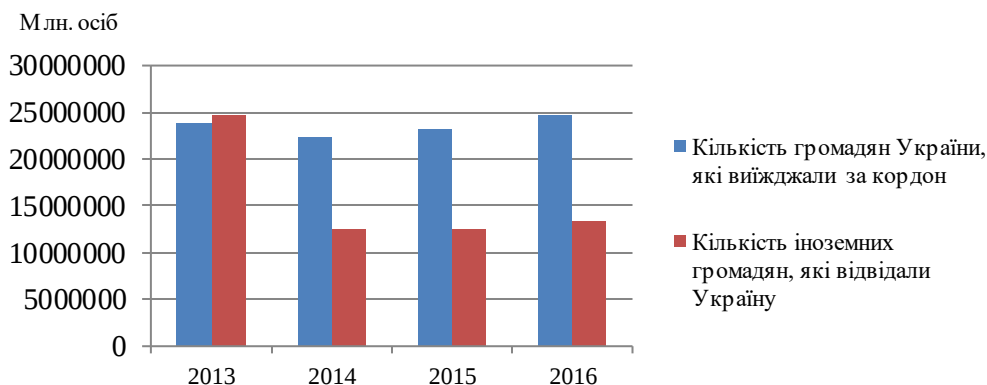

Рисунок 3 – Показники структури туристичних потоків України за період з 2013 до 2016 року

Аналізуючи статистичні дані, можна зробити висновок, що за останні роки (починаючи з 2013 р.) в'їзні туристичні потоки в Україну значно зменшались, що було викликане чинниками економічного та соціально-політичного характеру. Що стосується громадян України, які виїжджали за кордон, то у кризовий період навпаки підвищується кількість поїздок. Але це більше самостійні туристи, тобто ті, які знаходяться у відрядженні або в діловій поїздки. На фоні певного економічного спаду, коливання курсу валют, невизначеності у майбутньому, прив'язці доходів наших громадян до гривні відбулося переорієнтування споживчого попиту. Замість закордонного туризму українці почали віддавати перевагу внутрішньому туризму. На сьогоднішній день стало модно на вихідні подорожувати до Львова або Одеси.

За даними Всесвітньої ради з туризму та подорожей Travel & Tourism Economic [12] прямий внесок подорожей та туризму в Україні у 2016 році склав 1,5 % ВВП. Україна посідає 172 місце серед країн світу за рівнем надходження прибутку від туристичної діяльності до бюджету країни, після

Польщі (1,8 % ВВП), Білорусії (1,9 %), Литви (1,9 %), Фінляндії (2,0 %), Чеської Республіки (2,5 %). Виділено таку тенденцію розвитку: стійка динаміка зменшення обсягів як прямого, так і опосередкованого внеску туристичного бізнесу України до ВВП (у 2005 р. – 2,3 %; у 2016 р. – 1,5 %), що демонструється на рис. 4 [12].

До чинників, які гальмують розвиток туристичної індустрії в Україні, можна віднести наступні [11; с. 5]:

Події в Україні 2013-2014 років, які суттєво змінили національну економічну ситуацію. Проблеми в АР Крим та на сході України (поруч зі всеохоплюючою економічною кризою) стали визначальним фактором дестабілізації всієї економічної системи України, трансформації її зовнішньоекономічної діяльності. Можна з упевненістю сказати, що ці події стали вагомим чинником значного посилення негативних тенденцій у динаміці в'їзного туризму; зниження рівня життя населення України також негативно вплинуло і на в'їзні туристичні потоки і внутрішній туризм.

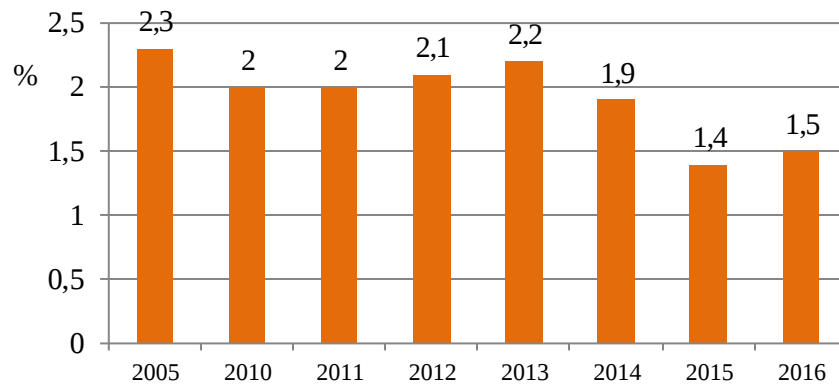

Рисунок 4 – Динаміка внеску туристичної галузі до ВВП України з 2005 до 2016 року

- Відсутність скоординованої висококваліфікованої та ефективної системи дій з виведенням національного туристичного продукту України на світовий ринок.

- Відсутність сформованої політики сталого розвитку туризму в Україні. У зв'язку з цим існує необхідність розробки концепції сталого розвитку туризму в Україні, головною метою якої має стати забезпечення постійного розвитку туристичної діяльності з метою повного задоволення потреб туристів та підвищення ефективності соціально-економічного розвитку регіону на основі ефективного управління усіма елементами туристичної діяльності та її інфраструктури.

- Недостатній рівень розвинутої об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам. Туристичний сервіс формувався ще за радянських часів, який був зорієнтований на невибагливого туриста. Саме через це серед об'єктів інфраструктури переважали досить великі туристичні комплекси зі значною кількістю місць, низьким рівнем комфорту та низькою якістю надання туристичних послуг. Також доцільно відзначити незадовільний стан доріг автомобільного сполучення.

- Доволі низький рівень якості обслуговування клієнтів, що зумовлено загальною кваліфікацією обслуговуючого персоналу та низьким рівнем культури менеджменту туристичної галузі.

Незважаючи на реалії економіки країни, туристичний бізнес має тенденцію до розвитку. Запровадження безвізового режиму України та ЄС можна вважати першим кроком подальшої інтеграції до міжнародного ринку туристичних послуг. Купівельна спроможність іноземних туристів має підвищити туристичний експорт, сприяти продажу супутніх товарів, матеріально допомагаючи економіці країни завдяки зниженню курсу гривні відносно долара, євро та інших валют.

Якщо дослідити популярність нашої країни на сайті TripAdvisor (всесвітньовідомий туристичний сайт) [10], то можна виявити, що за минулі 3 роки, збільшилась аудиторія користувачів, які зацікавлені у відвідуванні України. Міжнародна популярність відвідувачів сайту по напрямку Україна та сторінок про неї з 2014 року збільшилось майже на половину. Ці дані свідчать про те, що Україна стає

атрактивнішою з точки зору туризму. Лідерами за пошуком інформації про Україну є туристи із Росії, США, Великобританії, Німеччини, Польщі, Туреччини, Італії. Слід відмітити також характерну тенденцію, яку відображають статистичні дані сайту: в самій країні значно виріс попит на внутрішні подорожі. В 2013 та 2014 роках третина вітчизняних відвідувачів сайту шукала інформацію про локальні подорожі країною. В 2016 році цей показник становить 50%. Можна стверджувати, що українці почали відвідувати національні об'єкти з більшою зацікавленістю. Це позитивні зрушення не тільки для збільшення надходжень до бюджету країни, а й розвитку туристичного бізнесу.

Для того, щоб туристична індустрія України як в цілому в державі, так і в окремих регіонах посіла провідне місце в економічному зростанні, необхідно вирішити на державному рівні ряд таких першочергових завдань [15]:

- створити службу обліку й охорони туристичних ресурсів (складання карт туристичних ресурсів кожної області, оцінка їх у балах, визначення першочерговості їх освоєння, розробка системи заходів щодо охорони природних ресурсів і відновлення пам'яток культури);

- створити службу визначення попиту та реклами туристичних послуг (особливості географічного положення, природних умов, унікальності культурної спадщини зумовлюють необхідність визначення попиту і рекламування у кожному конкретному регіоні);

- розробити програми розвитку індустрії туризму кожної області та планів капітального будівництва й інвестування;

- вирішити питання підготовки туристичних кадрів (курси, технікуми, коледжі, інститути, університети) та управління підприємствами готельного господарства, харчування, виробництва;

- скоординувати роботу туристичних організацій з транспортними агенствами, культурними установами; обґрунтувати порядок, за яким підприємства індустрії туризму повинні відраховувати частину прибутку в місцеві бюджети на формування інфраструктури та благоустрою району;

- провести оцінку економічної ефективності туризму та рекреаційну оцінку територій; визначити

території, сприятливі для туризму та лікування;

- розробити класифікацію місць відпочинку за ступенем значущості, природними умовами, функціональними ознаками, а також методи обґрунтування норм одночасного навантаження на різні природні комплекси.

Висновки. В данному дослідженні було проведено аналіз ринку туристичних послуг України. Аналіз статистичного матеріалу показав, що за останні роки (починаючи з 2013 р.) туристичні потоки в Україні значно зменшились, що було викликано чинниками економічного та соціально-політичного характеру. Економічна криза в Україні призвела до занепаду туристичного бізнесу.

В результаті дослідження було встановлено, що, з іншого боку, події 2013-2014 років спрацювали як глобальна рекламна кампанія для України (весь світ дізнався про самобутність та патріотизм українського народу, розпізнає країну за географічним розташуванням, тощо), тому втрачений сегмент ринку необхідно заповнити подієвим, екскурсійним, екстремальним, індустріальним та іншими подібними видами туризму. Незважаючи на реалії економіки країни, туристичний бізнес в Україні має тенденцію до розвитку. За умови грамотного планування та

ефективної реалізації проектів туристичний бізнес є надзвичайно прибутковим. Бар'єр входу на ринок майже відсутній, тому багато підприємців, починаючи свій бізнес в цій сфері, спираються саме на це. Окрім зазначених вище особливостей для розвитку туристичного бізнесу в Україні необхідно приділити увагу внутрішньому туризму. С огляду на останні політичні та економічні події в країні громадяни замість закордонного туризму почали з більшою зацікавленістю відвідувати національні об'єкти України. В зв'язку з цим необхідно приділити особливу увагу налагодженню інфраструктури, транспортних зв'язків, готельного та ресторанного сервісу. В результаті подолання проблем та слабких сторін індустрії шляхом активної державної підтримки туристичний бізнес стане джерелом значних надходжень до бюджету країни.

Перспективи подальших досліджень.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці науково обґрунтованих рекомендацій з налагодження інфраструктури, транспортних зв'язків, зі створення та просування туристичних послуг, які користуються попитом на світовому ринку.

Список літератури

1. Агафонова Л.Г., Агафонова О.Є. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: Ціноутворення, конкуренція, державне регулювання / Навч. Посібник – К.: Знання України, 2002. – 358 с.
2. Устименко Л. М., Афанасьєв І.Ю. Історія туризму – Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2005. – 320 с.
3. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу - К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
4. Кицяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні - Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
5. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг - К.: Альтерпрес, 2002. – 436 с.
6. Ткаченко Т.І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія - К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. – 463 с.
7. Школа І. М. Менеджмент туристичної індустрії: навч. посіб. / Школа І. М. – Чернівці: [б. в.], 2003 – 662 с.
8. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Стойка В.О. Зарубіжний досвід інвестиційної політики в туристичній галузі та можливості його застосування // Економічний простір. - 2011. - №45. - С.94-106.
10. TripAdvisor Всесвітньовідомий туристичний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tripadvisor.com>
11. Миронов Ю.Б. Сутність та чинники сталого розвитку туризму в регіоні / Ю.Б. Миронов // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип.23.11. – С.117-122.
12. Travel & Tourism Economic Всесвітня рада з туризму та подорожей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wttc.org>
13. UNWTO Tourism Highlights Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unwto.org>
14. Миронов Ю.Б. Збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки» - Харків: ХНАДУ, 2017. – 190 с. – С. 35-36.
15. Мацука В.М. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. – 2011. – Вип. 1. – С. 43-49.
16. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — Ст. 1.

References (transliterated)

1. Ahafonova L.H., Ahafonova O. Ie. Turyzm, hotelnyi ta restorannyi biznes: Tsinoutvorennia, konkurentsiia, derzhavne rehuliuвання / Navch. Posibnyk – K.: Znannia Ukrainy, 2002. – P. 358.
2. Ustymenko L. M., Afanasiev I. Iu. Istoriia turizmu – Navchalnyi posibnyk. – K.: Alterpres, 2005. – P. 320.
3. Diadechko L. P. Ekonomika turystychnoho biznesu - K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2007. – P. 224.
4. Kyfiak V. F. Orhanizatsiia turystychnoi diialnosti v Ukraini - Chernivtsi: Knyhy-KhKhI, 2003. – P. 300.
5. Liubitseva O. O. Rynok turystychnykh posluh - K.: Alterpres, 2002. – P. 436.
6. Tkachenko T. I. Staliy rozvytok turizmu: teoriia, metodolohiia, realii biznesu: monohrafiia - K.: Kyivskiy natsionalnyi torhovelno-ekonomichnyi universytet, 2009. – P. 463.
7. Shkola I. M. Menedzhment turystychnoi industrii: navch. posib. / Shkola I. M. – Chernivtsi: [b. v.], 2003 – P. 662.
8. Derzhavna sluzhba statystyky [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Stoika V. O. Zarubizhnyi dosvid investytsiinoi polityky v turystychnii haluzi ta mozhlyvosti yoho zastosuvannia // Ekonomichnyi prostir. - 2011. – NO 45. - P. 94-106.
10. TripAdvisor Vsesvitnovidomyi turystychnyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.tripadvisor.com>
11. Myronov Iu. B. Sutnist tachynnyky staloho rozvytku turizmu v rehioni / Iu. B. Myronov // Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. – 2013. – NO 23(11). – P. 117-122.
12. Travel & Tourism Economic Vsesvitnia rada z turizmu ta podorozhei [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.wttc.org>
13. UNWTO Tourism Highlights Vsesvitnia turystychna orhanizatsiia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.unwto.org>
14. Myronov Iu. B. Zbirnyk materialiv IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Suchasni tendentsii rozvytku svitovoi ekonomiky» - Kharkiv: KhNADU, 2017. – NO 190. – P. 35-36.
15. Matsuka V. M. Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomika. – 2011. – NO 1. – P. 43-49.
16. Pro turizm: Zakon Ukrainy vid 15.09.1995 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 2004. — P. 1.

Надійшла (received) 12.11.2017

Чи має перспективи розвитку туристичний бізнес в Україні? / О.В. Замула, С.В. Беднарська // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Х. : НТУ «ХПІ», 2017. – № 54 (1257). – С. 52-57. – Бібліогр. 16 назв. – ISSN 2304-621X.

Имеет ли перспективы развития туристический бизнес в Украине? / Е. В. Замула, С. В. Беднарская // Вестник НТУ «ХПІ». Серия: Актуальные проблемы управления и финансово-хозяйственной деятельности предприятия. – Х. : НТУ «ХПІ», 2017. – № 54 (1257). – С. 52-57. – Библиогр.: 16 назв. – ISSN 2304-621X.

Does tourism development prospects in Ukraine ? / O. V. Zamula, S. V. Bednarska // Bulletin of NTU "KhPI". Series: Actual problems of management and financially-economic activity of enterprise. – Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. – NO. 54 (1257) – P. 52-57. – Bibliogr.: 16. – ISSN 2304-621X.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Замула Олена Василівна – доцент кафедри «Менеджменту та оподаткування», Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, e-mail: ovzamula@ukr.net

Замула Елена Васильевна – доцент кафедры «Менеджмента и налогообложения», Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», г. Харьков, e-mail: ovzamula@ukr.net

Zamula Olena Vasilivna – Associate Professor of the Department of Management and Taxation, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, e-mail: ovzamula@ukr.net

Беднарська Сніжана Володимирівна – магістрант, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, e-mail: snejka-max@i.ua

Беднарская Снежана Владимировна – магистрант, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», г. Харьков, e-mail: snejka-max@i.ua

Bednarska Snizhana Volodymyrivna – master student, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, e-mail: snejka-max@i.ua